

Çeviri Deniz Canefe

ROMAN

KUŞLAR

TARJEI

VESAAS

1963 İskandinav Edebiyat Ödülü

KUŞLAR

Tarjei Vesaas

TİMAŞ YAYINLARI | 3900
Dünya Edebiyatı Dizisi | 31

EDİTÖR

Ayşe Tuba Ayman

KAPAK TASARIMI

Ravza Kızıltuğ

KAPAK FOTOĞRAFI

© Valentino Sani / Trevillion Images

1. BASKI

Ekim, 2015

ISBN

ISBN: 978-605-08-2091-1

TİMAŞ YAYINLARI

Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24
P.K. 50 Sirkeci / İstanbul

timas.com.tr

timas@timas.com.tr

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 12364

BASKI VE CİLT

Neşe Matbaacılık A.Ş.
Akçaburgaz Mah.
Mehmet Kopuz Sk. No: 17
Kıraç-Esenyurt/İstanbul
Telefon: (0212) 886 83 30
Matbaa Sertifika No: 22861

Bu kitabın Norveççeden çevirisi, NORLA tarafından desteklenmiştir.

YAYIN HAKLARI

© Tarjei Vesaas, *Fuglane* orijinal adıyla Gyldendal Norsk Forlag AS tarafından yayımlanan bu kitabın Türkiye'deki tüm yayın hakları Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir. Tanıtım amacıyla yapılacak alıntılar dışında hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

I. BÖLÜM

Akşamdı. Mattis, gökyüzü açık mı, bulutsuz mu diye baktı. Öyleydi. Bunun üzerine ablası Hege'yi neşelendirmek istedi: "Şimşek gibisin."

Bu söz içini ürperttiyse de gökyüzü böyle güzelken güvendeydi. "Örgü şişlerinle demek istiyorum," diye ekledi.

Aldırmazca başını sallayan Hege elindeki büyük hırkayı örmeye ara vermedi. Şişler ışık saçıyordu. Adamın birinin yakında üzerine geçireceği, sekiz köşeli bir yıldız üzerinde çalışıyordu Hege.

"Evet, biliyorum," dedi öylece.

"Ayrıca ben de senin değerini biliyorum, Hege."

Düşündüğünde yapageldiği gibi orta parmağıyla dizine vuruyordu. Aşağı, yukarı, aşağı, yukarı. Hege, ondan bu sinir bozucu alışkanlığı bırakmasını istemekten çoktan bıkmıştı.

Mattis sürdürdü:

"Yalnızca sekiz köşeli yıldızlarda şimşeğe benzemiyorsun, ne yapsan böylesin."

Hege elini savurdu:

"Evet, evet."

Mattis sevinip sustu.

Şimşekten konuşmak onu böyle kıskırtmıştı. Şimşek sözü, düşünceleri arasında anlaşılmaz bağlar oluşturuyor gibiydi; onu

kendisine çekiyordu. Ölümüne korkuyordu şimşekten – havanın ağırlaştığı sıcak yaz gecelerinde adını ağzına almazdı. Bu gece güvenliydi. Baharda iki fırtına atlatmışlardı, üstelik ne gümbür-tülü. Mattis, fırtına doruğa çıkınca, alıştığı üzere ayakyoluna gizlenmişti; böyle yerlere yıldırım düşmediği söylenmişti ona. Bu tüm dünyada geçerli mi bilmiyordu Mattis, en azından burası için o güne dek yüzünü kara çıkarmamıştı.

“Evet, şimşek,” diye mırıldandı.

Hege onun sesini duyurmaya çalıştığını anladı, ama bu akşamki yağ çekmelerinden bunalmıştı. Oysa Mattis sözlerini bitirmemişti:

“Düşünürken de,” dedi.

Hege ürkmüş gibi, uğursuz bir söz geçmiş gibi başını kaldırdı. “Yeter artık,” deyip çabucak üzerini kapattı.

“Ne oldu?” diye sordu Mattis.

“Önemli değil. Sessizce otur işte.”

Hege içinde kabaranları bastırmayı başardı. Alık erkek kardeşinin üzüntüsünden nicedir içi kan ağlayan Hege’nin, Mattis “düşünmek” dediğinde yüreği daha bir sızlıyordu.

Mattis bir terslik sezdiyse de bunu, başka kimseler gibi çalışmak yerine boş oturmaktan duyduğu sonsuz üzüntüye yordu – diline doladığı savunmaya girişti:

“Yarın bana iş bulmalısın. Bu artık böyle gitmez.”

“Evet,” dedi Hege, öylesine.

“Artık bunu görmezden gelemem. Epeydir çalışıp kazanmadım...”

“Yok, çoktandır eve ekmek getirmedin,” diye patladı; biraz düşüncesizce, biraz katı. Der demez de üzüldü, Mattis bu konuda kendi söylemediği en ufak söze katlanamazdı.

“Bana böyle dememelisin,” diye karşı çıktı, anlaşılmaz bir yüzle.

Hege kızarıp başını eğdi. Mattis susmayacaktı:

“Başkısıyla nasıl konuşuyorsan benimle de öyle konuşacaksın.”

“Evet, öyle konuşacağım.”

Hege başını kaldırmadı. Bu durumda elinden ne gelirdi? Arada sırada dilini tutamıyor, onu incitiyordu.

İki kardeş, kendi başlarına yaşadıkları derme çatma evin basamaklarında oturmuştu. Sıcak, güzel bir haziran akşamıydı; tüm gün güneşe doyan eski ağaç doğramalardan üşengeç kokular yükseliyordu.

Şimşekten, eve ekmek getirmekten konuşmadan önce, epeydir ikisi de tek söz etmemişti. Diz dize öylece oturuyorlardı. Mattis bakışlarını ağaçların tepelerinden ayırmıyordu. Onun bu oturuşunu iyi tanıyordu ablası. Mattis'in bunu bırakamadığını biliyordu, yoksa kesmesini çoktan isterdi.

Burada yalnız ikisi oturuyordu – başka ev yoktu. Alaçamların ötesinde bir yolla dip dibe bir yığın çiftlik vardı. Karşı yönde, uzak kıyılarıyla ıslıl ıslıl, boylu boyunca bir göl, evin dibindeki yokuşa dek uzanıyordu; Mattis'le Hege'nin kayığı burada bağlıydı. Evi çevreleyen, çitle sarılı açıklık onlarındı; çitlerin ötesindeyse iki kardeşe söz düşmüyordu.

Mattis düşündü: “Neye baktığımı bilmiyor.” Ona söylemek istedi. Mattis'le Hege – ikizleri vardı! Hege bunu bilmiyordu. Ona bundan söz etmemişti.

Çitlerin ilerisinde iki kuru, titrek kavak boy göstermişti; çıplak, ak tepeleri yeşil alaçamların arasında göze batıyordu. Birbirlerine yakındı; köydekiler kendi aralarında onlara *Mattis'le Hege* diyordu. Mattis'in onları duyduğunu anlamamışlardı. Neredeyse

tek bir söz biçimine dönüşmüştü: Mattis–ile–Hege. Mattis’in kulağına çalınmadan çok önce de kullanıldığı belliydi.

Yemyeşil büyüyen alaçamların arasında, yan yana iki kuru, titrek kavak.

Mattis gözlerini ağaçlardan ayıramıyor, bu adlara karşı çıkmak istiyordu. Böylece basamaklara oturduklarında, Hege’den bunu gizli tutmalı diye düşünüyordu. Öfkelenecek, üstelik küplere binecekti – oysa ağacın adı çoktan verilmişti.

Öte yandan, kavakların orada duragelmeleri Mattis’e yumuşak bir güvenlik duygusu veriyordu. Ağaçlar gereksiz de olsa, buldukları yeri bozsa da çiftçi sobasında yakmak üzere, Mattis’in gözleri önünde onları kesmeye kalkışmamıştı. Korkunç denebilirdi buna, onlara adlarını verenlerin önünde – neredeyse cana kıymak gibi. Çiftçi bu yüzden kesmiyordu ağaçları.

“O adamla tanışmak isterim,” diye düşündü Mattis. Oysa adamın eve uğradığı yoktu.

Mattis düşünmeyi sürdürdü:

Peki titrek kavaklara bu adları yakıştıran adam nasıl biriymi? Kim bilir. Yaz akşamları basamaklarda oturup düşünmekten başka elden ne gelir? Bunu yapan bir adamdı, orası kesin. Mattis sorumlunun kadın olabileceğine inanmak istemiyordu, kadınlara karşı yufka yürekliydi. Hege’nin kuru, titrek bir kavağa benzetilmesi Mattis’i de kızdırıyordu; Hege’nin bu ağaçla ilgisi bile yoktu! Kim olsa görürdü bunu. Üstelik bilgili, becerikliydi Hege...

Onu böyle derinden yaralayan neydi?

Çok iyi biliyorsun ne olduğunu, diye geldi yanıt; anlamsızsa da doğrudan.

Bakmamalıyım, gözlerimi kaçırmalıyım – oysa sabah ilk yaptığım, akşam son yaptığım onlara bakmak. Bundan delice ne var?

“Mattis?”

Düşüncelerinden sıyrıldı.

“Ne görüyorsun?”

Onun bu sorularını iyi biliyordu. Böyle oturmamalı, böyle yapmamalı, başkaları gibi davranmalı, kendine “deli” dedirtmemeliydi; çalışmayı denediğinde, bir işe girdiğinde alay konusu olmamalıydı. Bakışlarını çabucak ablasına yöneltti. Anlaşılmaz gözler. Sürekli umarsız, kuş gibi ürkek.

“Kimseyi gördüğüm yok,” dedi.

“Neyse.”

“Anlamıyorum seni. Bakmamla görmem bir olsaydı burası neye dönerdi? Adım atacak yer kalmazdı.”

Hege başını sallamakla yetindi. Mattis’i kendine getirdiğine göre çalışmayı sürdürebilirdi. Onun gibi basamaklarda boş oturmazdı Hege, elinde örgüsü vardı; örmek zorundaydı.

Mattis onun çalışmasına saygıyla baktı; evlerini çekip çeviren, yuvarlanıp gitmelerini sağlayan bu çalışmaydı. Kendinin kazandığı yoktu. Kimse onu istemiyordu. Ona deli diyor, adı çalışmakla anıldığında gülüyorlardı. O kimdi, çalışmak kimdi. İş bilir köylüler, Deli Mattis’in çalışmaya kalkmasıyla ilgili düzinelerce öykü anlatıyordu – onlar için yalnızca bir şakaydı bu.

Sen taşa sürten gagam, diye düşündü birdenbire – bu onu irkiltti.

Ne?

Kaçırmıştı.

Bu söz, bu imge, içinde kabarmıştı. Ardından o hızla ortadan kaybolmuştu – kör bir duvara bakıyor gibiydi.

Ablasına göz attı çabucak, Hege olanları anlamamıştı. Uslu uslu oturuyordu; öte yandan artık kız sayılmazdı, kırk yaşındaydı.

Bunun gibi düşünceleri ona anlatsaydı ne çıkardı? Sürten gaga – ablası anlamazdı.

Hege yakında oturduğundan Mattis onun düz, koyu kahverengi saçlarını iyice görebiliyordu. Kahverengilerin arasında tek tük ak saç çarptı gözüne birdenbire. Uzun, gümüş saç telleri.

“Bugün şahin gözlerim mi var?” diye düşündü, bir mutluluk dalgasına kapılarak. “Daha önce görmemiştim.” Dayanamayıp bağırdı:

“Kız Hege!”

Hege onun sesinin tınısıyla kaygılarından arınarak başını kaldırdı. Konuşmaya katılmaya hazırды:

“Ne var?”

“Saçların ağarmaya başlamış!”

Hege boynunu büktü.

“Öyle mi?”

“Ağarmış. Bugüne dek görmemiştim. Sen biliyor muydun?”

Karşılık vermedi.

“Çok erken,” dedi Mattis. “Daha yeni kırk yaşına girdin. Böyle ağarmış.”

Birdenbire izlendiği duygusuna kapıldı. Hege değil. Başka biri. Delici bir bakış. Hege de olabilir, kim bilir. Bir yanlış yaptığını anlasa da ne yanlış yaptığını bilmeyen Mattis ürktü; keskin gözlerini deniyordu yalnızca.

“Hege.”

Sonunda ablası ona baktı.

“Şimdi ne var?”

Yok, söylemek istedikleri silinip gitmişti. Bakan eden de kalmamıştı.

“Önemli değil,” dedi, “örgüne dön.”

Hege gülümsedi:

“Peki, Mattis.”

“Kızmadın değil mi?” diye sordu, usulca. “Ağaran saçlarından konuşmama.”

Ablası inatçı bir neşeyle saçlarını savurdu:

“Yok. Biliyordum doğrusu.”

İşıltılar saçan şişler tüm bu süre boyunca işlemeyi sürdürmüştü. Gün boyunca kendiliğinden işliyor gibiydi.

“Evet, çok keskinsin, gerçekten öylesin,” dedi, ağzından çıkması gerekenleri unutturmak için.

Önünde baştan çıkarıcı bir ışıltıyla parlayan o sözlerden birini kullanmak için olanak doğmuştu böylece. Uzaklarda böylelerinden, keskin gibi yüreklilik isteyen sözlerden çok vardı. Kendine uymasa da kullandığı bu anlatımlar dilinde güzel bir tat bırakıyor, başını döndürüyordu. Tümü de biraz ürkütücüydü.

“Duyuyor musun, Hege?”

İçini çekti ablası:

“Evet.”

Tek söz daha etmedi. Öyleydi işte o. Mattis onu aşırı mı övmüştü?

“Yine de saçlarının ağarması için daha çok erken,” diye mırıldandı, ona duyurmamak için usulca. “Ben nasılım peki? Unutmadan gidip bakmalıyım.”

“Yatıyor musun, Mattis?”

“Yok, gidip...” Kendime bakacağım, diyecek olduysa da susup içeri girdi.

Mattis akşamın güzelliğini ancak eve girince anladı. Büyük göl durgundu. İleride, batı yönündeki tepeler sisle kaplıydı – genelde böyleydi. Yaz başı kokuyordu. Ağaçların ardına gizlenen yolda, araçlar eğlencesine vınlıyor gibiydi. Gökyüzü açıktı, geceleyn fırtına çıkmayacaktı.

“Dosdoğru şimşegin içinden,” diye düşündü, titredi. “Dosdoğrunun içinden.”

Yapabilseydi.

Geceleri açıp yatak diye kullandığı sıranın başında derin düşünelere daldı.

Mattis oturma odasındaki bu sırayı iyi tanıyordu – erken yaşlardan beri onda uyumuştı. Ömrünün kalanında da bunu yapmayı sürdüreceğini iyi biliyordu. Mattis’in küçüklüğünden, eline bıçak verildiği günlerden kalma çizikler vardı çıplak ağaçta. Ayrıca, Mattis’e kalem verildiği günlerden kalma kalın, silik izler de. Bu çizgilerle anlaşılmasız karalamalar, kapağın altındaydı; Mattis geceleri uyumadan önce onları gözden geçirir, değişmediklerinden ötürü severdi. Bunlar neyse oydu. Güvenilirdi.

Arkadaki küçük oda Hege’nindi. Mattis kendini o yönde sürükledi, evdeki tek ayna orada asılıydı.

Odaya girdi. İçerisi güzel kokuyordu. Ona gereken ayna dışında ilgisini çeken olmadı.

Camdaki yansıması gözüne çarpınca, “Hım!” dedi.

Aynada kendine böyle bakalı gerçekten uzun süre geçmişti. Arada sırada, tıraş olacağına buraya aynayı almaya geliyordu; ancak o durumda tıraşa yoğunlaşıyor, sakallarını yine de düzgün kesemiyordu.

Şimdi Mattis’e baktığı söylenebilirdi.

“Yok, yok!” dedi, içinde bir ses. Açıklayamadığı usul, küçük bir çığlık.

“Görecek ne var!” diye mırıldandı.

“Pek yağ yok,” diye ekledi.

“Pek et de yok.”

“Kirli sakallı,” dedi.

Can sıkıcı geliyordu bunlar kulağa.

“Yine de ilginç,” dedi çabucak, incelemeyi sürdürdü.

Ayna da iyi sayılmazdı, görüntüyü çarpıtıyordu – öte yandan Hege de Mattis de yıllar içinde buna alışmıştı.

Bu güzel kokulu, kadınsı odada öylece dururken düşüncelere dalıp gitmesi uzun sürmedi.

Bir kız gibi aynada kendime bakıyorum, diye geçirdi içinden, bir canlılık duyarak.

Bu eski aynanın önünde pek çok kız, giyinmeden önce durup kendisine bakmıştır kesin.

Bir yığın güzel, çekici imge getirdi gözlerinin önünde.

Haydi *onları* düşüneyim.

Kendini durduruverdi.

Yok, hafta içinde kızları düşünmemelisin. Bu yasak. Kimse yapmaz.

Düşünceleri karıştı:

“Korkarım ben arada sırada yapıyorum,” diye doğruyu söyledi.

Neyse, kimse bilmiyor.

Yüzünü inceledi. Bakışlarını yakaladı. Gözlerine bir başkaldırı yerleşmişti. Yaparım işte, kimseye söylemeyeyim yeter.

Ben böyleyim.

Yine bakışlarıyla karşılaştı. Beklentiyle dolan gözleri genişleyip açılmıştı.

Bu da ne?

“Yok, yok!” dedi içinden, bilmeye istekliyse de kimseye seslenmiyordu. Mattis’in şimdiki gerekçesinden çok daha önemsiz bir nedenle, neredeyse durduk yere böyle sözler edilir.

“Görecek ne var?” dedi, yüksek sesle. Bu deneyimin bir parçası olmayan, onu ele geçirmeye kalkan tüm duyguları uzaklaştırmalıydı.

Karşısındaki kemikli yüz düşünceliydi. Solgundu. Yine de iki göz onu yakalamış, bırakmıyordu.

Karşısındakine içinden şöyle demek geçti: Sen de nereden çıktın böyle! Niye geldin?

Yanıt alamazdı.

Yanıt gözlerdeydi – onun olmayan, uzaklardan gelen, yerle gök arasında görmediği kalmayan gözlerde. Yaklaştı, ışıldadı. O sırada yine gitti, karardı.

Çabucak düşündü: Budala Mattis.

Deli.

Beni böyle, aynada kendime bakarken görseler ne gülerler.

Hege’nin odasına niye geldiğini anımsamıştı en azından. Saçları ağarmış mı bakmaya.

Önde yok. Başını eğdi, tepesinde ağarmış saç ararken aşağı düşen saçlarının altında yukarı tırmandı gözleri. Tek bir ak saç yok. Ardından kulaklarının arkasını olabildiğince inceledi.

Saçının bir teli bile ağarmamıştı. Üstelik Hege'den yalnızca üç yaş küçüktü, Hege kırkına girmişti.

İşte, saç başında uzun süre duracak biri, diye düşündü.

Öte yandan üç yıl içinde Hege'ye yetişeceğim.

Tek bir ak saç bile yok. Gidip Hege'yi bununla bir korkutayım, diye düşündü, onun bu konuyu sevmediğini unutarak.

Uzun adımlarla dışarı çıktı. Hege basamaklarda oturmayı, örgüsüyle uğraşmayı sürdürüyordur kesin.

İşte oradaydı. Hırka, çevik elleri arasında kendiliğinden büyüyor gibiydi; bir tür sessiz oyun sergileyen ellerin yardımı olmaksızın biçim kazanıyordu.

"Evet?" dedi Hege, onun böyle birdenbire dışarı çıktığını görünce.

Mattis güre saçlarını gösterdi:

"Bende tek bir ak saç bile yok, Hege. Gidip aynaya baktım."

Hege yine bu konuyu tartışmak istemiyordu.

"Peki öyleyse," dedi, kısa kesip.

"Çok iyi değil mi?" diye sordu Mattis.

"Çok iyi, kuşkusuz." dedi, usulca.

"Evet, sen kendine bir bak," dedi, "bence sen de isterdin..."

Hege kendisini tutamadı:

"Of!"

Bunu duyan Mattis sustu. Onu böyle birden durduran, Hege'nin tavrıydı.

"Sorun nedir?" diye sordu, korkuyla.

Sonunda ayağa kalktı ablası.

"Mattis."

Gergin bakışlarını ona dikti.

"Evet, söylesene."

“Bu akşam tutturdüğün, bırakmak bilmediğın konuşmayı pek eğlenceli bulmuyorum.”

“Eğlence mi? Senle ben eğlenceden ne anlarız?” diye karşılık verdi. Hege'nin bundan söz etmesi çok şaşırtıcı, diye düşündü.

Ablası umarsızca ona baktı. Ürkmüştü. Geç olmadan, Mattis onun başa çıkamayacağı yerlere gitmeden Hege araya girmeliydi.

“Düşündüğünden daha çok eğleniyoruz,” diye bastırdı, sözlerini çivi gibi çakarcasına. “Sen düşünmüyorsun. Eğlenmediğimiz gün geçmiyor.”

Mattis başını eğse de sormadan edemedi:

“Nasıl?”

“Nasıl mı?” diye sordu, sertçe.

Yine söze başladı. Buna son vermeliydi.

“Düşün, Mattis,” dedi, eski yürek sızısını unutup. Küçük bedeniyle ona karşı diklendi.

Mattis yanıtladı:

“Düşünüyorum, öleceğim düşünmekten.”

“Öyleyse çok eğlendiğimizi anladın!”

Düşündü, karşılık vermedi.

Hege diretti. Bunu ona en küçük kuşkuya yer bırakmadan anlatması gerekiyordu.

“Başkalarından *daha çok* eğleniyoruz.”

“Doğru olabilir mi bu?” diye mırıldandı, duyulur duyulmaz bir sesle.

“Evet!” dedi Hege. “Bunu unutayım deme!”

Burada bıraktı. Mattis duruşunu dikleştirse de karşı koyacak güçten yoksundu. Hege bilgiliydi, eğlence nedir daha iyi bilirdi. Mattis ona karşı gelip kendini küçük düşürmese iyi ederdi. Ablasının bakışlarından öfke okunuyordu.

“Bunu anlamamıştım,” dedi Mattis.

Ardından parlak bir düşünceye kapılıp sevinçle ekledi:

“Bana söylediğin iyi oldu.”

“Neyi?”

“Bunu bilmediğimi.”

Mattis mutluydu, biraz güldü.

“Şimdiden içeri mi gidiyorsun?” diye sordu.

Yanıt vermek yerine bitkince başını sallayan Hege eve gitti.